
Okul Törenleri

Ritüel Yeri Olarak Okul

Mehmet Şişman
Murat Küçük

Mehmet Şişman
Murat Küçük

OKUL TÖRENLERİ -Ritüel Yeri Olarak Okul-

ISBN 978-605-364-122-3

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2011, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Şubat 2011

Yayın Yönetmeni: Arzu Doğan
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Gürleyik
Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı
Baskı: Ayrıntı Matbaası
(Ankara-0312 394 55 90)

YAYINEVİ

adakale sokak 4/1 yenişehir-ankara
tel: +90 312 4306750-51 (pbx)
belgeç: +90 312 4354460
gsm: 0506 3451936 - 0541 9104545 - 0533 2055230
e-ileti: pegem@pegem.net

YAZIŞMA

P.K.175 06442 yenişehir-ankara

DAĞITIM

sağlık sokak 17/a yenişehir-ankara
tel: +90 312 4345424
belgeç: +90 312 4313738
gsm: 0506 3451937 - 0541 4345424 - 0533 2055231
e-ileti: siparis@pegem.net

internet: **PEGEM.NET**

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN

1976 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1976–1986 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli ortaöğretim kurumlarında ve Eskişehir Eğitim Enstitüsü'nde toplam on yıl öğretmenlik yaptı. Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalında, 1986 yılında Anadolu Üniversitesi'nde yüksek lisansını; 1993 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. Aynı anabilim dalında 1997'de doçent, 2003 yılında profesör oldu.

1986–1995 yılları arasında Anadolu Üniversitesi'nde görev yapan yazar, 1995 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'ne atandı. Bu üniversitede Eğitim Fakültesi'nin kuruluş çalışmalarını yürüttü ve 1998 yılında Eğitim Fakültesi'ne atandı. 2003–2005 yılları arasında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan yazar, halen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Eğitimle ilgili ulusal ve uluslararası çeşitli dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunan yazar, Örgüt Kültürü, Örgütler ve Kültürler, Öğretim Liderliği, Eğitimde Mükemmellik Arayışı, Öğretmenliğe Giriş, Eğitim Bilimine Giriş kitaplarının yanında Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi, Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı, Bir İnsan Olarak Okul Müdürü dli kitapların ortak yazarları, Sınıf Yönetimi adlı kitabın da editörleri arasında yer almaktadır. Ayrıca yazarın ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli bilimsel toplantı ve kongrelerde sunulmuş bildirileri bulunmaktadır.

Yazar, alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeydeki çeşitli akademik dergilerde hakemlik yapmakta, lisans ve lisansüstü düzeyde dersler vermekte ve alanıyla ilgili araştırma ve yayım faaliyetlerini sürdürmektedir.

Murat KÜÇÜK

1997 yılında Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. 2001 yılında, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalında yüksek lisansını tamamladı. Yetingen(Şiir), Küçük Defter (Öykü), Kırka Manileri (Derleme), Akik (Derleme) adlı kitapları bulunan yazar, Eskişehir Odunpazarı Halk Eğitimi A.S.O. Müdürlüğünde Müdür Yardımcılığı yapmaktadır.

*Bu kitabı, okul törenlerinin öznesi konumunda
olmasını ümit ettiğimiz öğrencilere ithaf ediyoruz.*

ÖNSÖZ

Okul, bir örgüt ya da bir işletme olarak kavramlaştırılmasının ötesinde her şeyden önce insanlardan meydana gelen bir topluluktur. Bu özelliğiyle okul, büyük toplumun küçük bir örneklemini olup farklı sosyal çevrelerden gelen bireylerin oluşturduğu bir yaşama alanıdır, büyük toplumdan soyutlanmış, yapay bir ortam ve topluluk değildir.

Toplumların olduğu gibi okulların da kendilerine özgü kimlikleri ve okul kültürleri vardır. Bu kültürün öğelerinden biri de okul törenleridir. Okul yaşamı, büyük ölçüde törensel ve sembolik eylemlere dayalı olup okul törenle başlar, törenle biter. Bu yaşam içinde insan, kültürel anlam ve sembollerin kuşattığı bir ortamda kendini bulur ve öğrenir.

Eğitim, bir kültürleme süreci olup bir eğitim yeri olarak okul da kültürün ürettiği sosyal bir birimdir. Okul, aynı zamanda sosyal kültürü üreten ve aktaran bir yerdir. Okulda, kültürel ve sembolik bir varlık olarak öğrencilerin kültürlenme sürecinde törensel etkinliklerin önemli bir rolü vardır. Okul yaşamında egemen toplumsal değer ve normların aktarılmasında, fiziksel, davranışsal ve sözel sembollerden oluşan törensel etkinlikler, okulların egemen toplumsal ideolojiyi sürdürmelerine hizmet eder.

Törensel etkinliklerin, tören katılımcılarını bir araya getirerek belirlenmiş davranışlara yönlendirmesi, ortak yaşam ve heyecanlar oluşturması; önemli ve değerli olanı vurgulaması gibi drama özellikleri, söz konusu törenleri, okul yaşamındaki diğer sembollerden daha ayrıcalıklı kılar. Törensel etkinlikler, okul yaşamında önem verilenin sahnelenmesini, paylaşılmasını ve yaşatılmasını sağlar. Törensel etkinlikler, okullardaki gizli müfredatın da önemli araçları olup okulun formal ve informal yönlerini buluşturabildiği ve kalıcı öğrenme yaşantıları oluşturabildiği ölçüde başarılı sayılır.

Türkiye'deki okullarda bir öğretim yılı boyunca çeşitli törensel etkinlikler düzenlenmekle birlikte bunlar üzerine yapılmış kapsamlı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, öncelikle sosyal ve kurumsal yaşamda düzenlenen törenlerden söz edilerek daha sonra ilköğretim okullarında düzenlenen törensel etkinlikler özetlenmiş, bu kapsamda yer alan bazı ulusal bayramlarla ilgili törenlerin durumu, katılımcılardan sağlanan verilere bağlı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlk defa 18. Milli Eğitim Şurası'nda bir gündem maddesi olarak yer alan

“kurum kùltürü” kapsamında okul törenlerinin de söz konusu edildiği, bu konuda medyada çeşitli tartişma ve polemiklerin yapıldığı bir dö-nemde bu çalışmanın konuyla ilgili tartişmalara ışık tutması amaçlan-mıştır. Söz konusu törenlerin belirleyicisi ve düzenleyicisi konumunda olanların da bu araştırmanın sonuçlarından yararlanması beklenmek-tedir. Kitabın yazımında katkılarından dolayı Arř. Gör Nidan Oyman’a, basımını gerçekleştiren Pegem Akademi çalışanlarına teşekkür ederiz.

Eskişehir, şubat 2011

Mehmet şişman - Murat Küçük

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş.....	iii
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vii

BÖLÜM 1

TÖRENLE İLGİLİ GENEL BİR ÇERÇEVE

(ss. 1-30)

Tören Kavramı.....	1
Tören Öğeleri.....	6
Tören Yeri.....	7
Tören Giysileri.....	7
Tören Müziği.....	8
Tören Nesneleri.....	9
Törenlerin Genel Nitelikleri.....	10
Tören Türleri.....	11
Bireysel Törenler.....	13
Toplumsal Törenler.....	16
Örgütsel Törenler.....	17
Törenlerin Amaçları ve İşlevleri.....	25

BÖLÜM 2

OKUL YAŞAMINDA TÖRENSEL ETKİNLİKLER

(ss. 31-94)

Oyuncu İnsan Olarak Okul Çocuğu.....	32
Okul Yaşamında Törensel Doku.....	35
Başarılı Törensel Etkinliklerin Özellikleri.....	39
Birliktelik Bilincinin Oluşturulması.....	40
Zamansal ve Mekânsal Dönüşümün Sağlanması.....	41
Gönüllü ve etkin Görevlendirmenin Yapılması.....	43
Yerel Katkılarla Zenginleştirilmesi.....	44
Oyunsu ve Şenliksi Bir Atmosferde Düzenlenmesi.....	46
Başlangıç Törensellikleri.....	49
Geçiş Törensellikleri.....	52

Ayrılık Törensellikleri.....	55
Özel Örgütsel Törensellikler.....	55
Anma ve Kutlama Törensellikleri.....	59
Ulusal Bayram Törensellikleri.....	71
29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Törensellikleri.....	76
23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Törensellikleri.....	86
19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı Törensellikleri.....	91

BÖLÜM 3
İLKÖĞRETİMDE ULUSAL BAYRAM TÖRENLERİYLE
İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA
(ss. 95-128)

Araştırma Problemi	95
Araştırmanın Önemi.....	96
Sayıtlılar.....	96
Sınırlılıklar.....	97
Tanımlar	97
YÖNTEM.....	97
Araştırma Modeli.....	97
Evren ve Örneklem	97
Veri Toplama Aracı.....	98
Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	99
BULGULAR VE YORUMLAR.....	99
Ulusal Bayramlarla İlgili Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Algıları.....	100
Ulusal Bayramlarla İlgili Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğrenci Algıları Yönünden A ve B Grubu Okulların Karşılaştırılması	106
Ulusal Bayramlarla İlgili Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğretmen Algıları Yönünden A ve B Grubu Okulların Karşılaştırılması	112
Ulusal Bayramlarla İlgili Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri	114
Törenselleliklerde Anlamsal ve Amaçsal Birlikteliğe İlişkin Öneriler.....	115
Törenselleliklerde Zamansal Dönüşüme İlişkin Öneriler	117
Törenselleliklerde Mekânsal Dönüşüme İlişkin Öneriler.....	118
Kutlamalara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri	120
Törenselleliklerde Görevlendirmelere İlişkin Öneriler	122

SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	123
Sonuçlar.....	123
Öğretmen ve Öğrenci Algıları Arasındaki Farklılıklara İlişkin Sonuçlar.....	123
Öğrenci Algıları Yönünden Okullar Arası Farklılıklara İlişkin Sonuçlar.....	125
Öğretmen Algıları Yönünden Okullar Arası Farklılıklara İlişkin Sonuçlar.....	125
Öneriler.....	125
Kaynaklar.....	129

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Normal Sosyal Yaşamla Eşiksellik Arasındaki Karşılaştırma.....	12
Çizelge 2: Örgütsel Semboller ve Uygulamalarla İlgili Göstergeler.....	24
Çizelge 3: Törenler ve Sonuçları.....	26
Çizelge 4: Törenler ve Yararları.....	28
Çizelge 5: Okulda Düzenlenen Törenselle Etkinliklerin Yapısı.....	47
Çizelge 6: İlköğretim Okullarında Anılan veya Kutlanan Belirli Gün ve Haftalar.....	60
Çizelge 7: Verilen Mesajlar Bağlamında Belirli Gün ve Haftalar.....	65
Çizelge 8: Ulusal Bayramlarla İlgili Düzenlenen Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Algılarının Fark Sınaması (T) Testi.....	100
Çizelge 9: Ulusal Bayramlarla İlgili Düzenlenen Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğrenci Algıları Yönünden A ve B Grubu Okulların Fark Sınaması (t) Test.....	107
Çizelge 10: Ulusal Bayramlarla İlgili Düzenlenen Törenselle Etkinliklere İlişkin Öğretmen Algıları Yönünden A Grubu ve B Grubu Okulların Fark Sınaması (t) Testi.....	112
Çizelge 11: Törenselleliklerde Anlamsal ve Amaçsal Birlikteliğe İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri.....	115

Çizelge 12: Törenselliklerde Zamansal Dönüşüme İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri	117
Çizelge 13: Törenselliklerde Mekânsal Dönüşüme İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri	118
Çizelge 14: Kutlamalara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri.....	121
Çizelge 15: Törenselliklerde Görevlendirmelere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Önerileri	122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Törenselle Etkinlikleri Etkileyen Değişkenler	11
Şekil 2: Örgüt Kültürünün Temel Öğeleri	19
Şekil 3: Tören Odaklı İş Yaşamı	29

KISALTMALAR LİSTESİ

HK	: Hakkında
MD	: Müdürlük
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
TD	: Tebliğler Dergisi
TTK	: Talim Terbiye Kurulu
TTKD	: Talim Terbiye Kurulu Dairesi
TTKK	: Talim Terbiye Kurulu Kararı
GEN KUR BŞK	: Genel Kurmay Başkanlığı
ARMHG	: Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı

TÖRENLE İLGİLİ GENEL BİR ÇERÇEVE

1

Tören Kavramı

Üzerinde tartışılan birçok sosyal kavram gibi tören kavramına ilişkin olarak da farklı görüşler ileri sürülmüş ve ortak bir tanım üzerinde uzlaşma sağlamak mümkün olmamıştır. Tören, seremoni, merasim ve ayin gibi kavramların çoğu kez birbirinin yerine kullanılması, aralarındaki ilişki sel karmaşıklık ve kullanım alanlarının çeşitliliği, tören üzerine belirli bir tanım yapmayı güçleştirmektedir. Kullanımda ayinle iç içe geçişleri mümkün kılan tören (İng.: ceremony), ayin (İng.: ritual, Fr.: ritüel), rit (İng. ve Fr.: rite, Lat.: ritus) kavramlarının Türkçeye çevirisi de oldukça zordur.

Encyclopaedia Britannica'da (1970: 864), "inanınların uzlaşım sal sembolik anlamlar yükledikleri geleneksel gösterimler (performances)" olarak tanımlanan "rit" kavramı, bir anlamda ayinin ögesidir. Ayin ise, seriler halindeki ritlerin uygulanmasını tasarımı layan sistem olarak görülebilir. Sözü edilen kaynakta ayinsel edimlerin, doğaüstü güçlerin girişimi sonucunda pratik görünümle kazandığı ve doğaüstüyle ilişki lendirilmeksizin açıklanamayacağı belirtilmiştir.

Cazeneuve'a (1971:12-16) göre rit, ayini oluşturan bazı kural lara bağlı olduğu gibi belirli sınırlılıklar içinde esnekliğe sahip olabilen kişisel veya toplu eylemlerdir. Etkinliği deneysellikle belirlenemeyen bir eylem olan ritin en belirgin özelliği, kalıplaşmış biçime sahip oluşudur. Kendi özünden bir şey yitirmeksizin ayırt edilemez geçişlerle bir de ğişim yaşayabilen rit, yinelenen bir biçime sahiptir.

Ritler bütünü olan ayin, kutsalla ve doğaüstüyle birlikte ele alınmaktadır. Sumner'a (1979:60-61) göre ayin, varolan kutsal(lar)ın karşısında belirli bir ciddiyet içinde sembol, sözcük ve jestlerle tekrar lanan eylemlerdir. Törelere kurumsallaşarak dinsel törenleri meydana

getirdiğini belirten Sumner, duygulanımları çağrıştırmanın mekanik atmosferde gerçekleştirildiği oranda törenin başarılı olabileceğine dikkat çekmektedir.

Alman ilahiyatçı H. De Glassenapp töreni dinsel bağlamda ele alarak iman ve ayin ilintisi üzerinde durmuş, birinin diğeri olmadan varolamayacağını vurgulamıştır. Ona göre değişime uğrayan iman yansımalarının yanında ritüel de yeni bir rasyonalizasyon dahilinde varlığını sürdürmektedir (Özbudun, 1995: 10).

Sosyolog E. Durkheim ise ayini, dünyayı kutsal ve ladini (din dışı) olmak üzere iki sınıfa ayırdığına inandığı dinsel pratiklerle ilintilendirerek ayin konusunda en erken toplumbilimsel görüşü önermiştir (Kertzer, 1988: 8). Durkheim'e göre ayinler, kişinin kutsal nesnelere huzurunda nasıl davranacağını belirleyen kurallardır. Ne ki, Durkheim'de "kutsal", gerçekte toplumun kendini yüceltmesi, kendine tapınması anlamına geldiğinden ayinler, insanların duygu yüklü karşılıklı bağımlılıklarını, toplumsal düzenlemelerini oluşturmaktadır. Ayinler, bir bakıma insanların bireyler ve gruplar arasında toplumsal olarak onaylanmış uygun ilişkiler sistemini simgelemektedir (Özbudun, 1995: 9-10).

David Pocock, doğaüstü kavramının ilk kez Aqiunali Thomas'ın yapıtlarında kullandığını belirterek Durkheim'in saptamasıyla doğaüstünün anlamlılığı için "doğal" nosyonunun gerekliliğine işaret etmiştir. Pocock (1975; 169-170) ise ayini, sembolik bağıntılarla yeniden canlandırma teorileri üzerine temellenmiş eylemler olarak tanımlamıştır. Leslie A. White'in yorumuna göre de tören, diğer varlıklarla yarış halinde iken çeşitli manevi gereksinimleri olan insanoğluna kültürün bir desteğidir (White, 1979: 61).

Ayinin anlaşılması için insan toplumlarının oluşumunu ve gelişimini incelemek gerekli görülmektedir. Modern öncesi zamanların törensel etkinliklerini, kozmik bağlamdan ayrışık olarak ele almak olanaksız gibi gözükmektedir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde tören algılayış ve uygulamalarının nasıl olduğuna ilişkin geniş bilgiler verebilmek, kit ve güvencesiz veriler nedeniyle oldukça güçtür. Zira, birtakım figürler (güneşte kurutulmuş, sonraları pişirilmiş), duvar resimleri, yontular, gömü uygulamaları, kült binaları/merkezleri v.b. arkeolojik bulgular, modern öncesi insanlığın inanma-tapınma sistemini ve dolayısıyla törensel eylemlerini çıkarsayabilmeye ışık tutmuştur.

Törenselleşmelerin başlangıcını insanlık tarihinin başlangıcından daha gerilere, şempanzelere kadar götüren Campbell gibi araştırmacıların yanında, sözü edilen kavramın görünürlüğünün -*göreceli bir açıklık da olsa*- günümüzden ellibin yıl kadar öncesi zamanlarda olduğunu prehistorik bulgularla ortaya koyan araştırmacıların görüşleri daha yoğunluk kazanmaktadır. Yukarı paleolitikte, yiyeceğin bol olduğu mevsimlerde insan grupları biraraya gelip törenselleşmeler düzenledikleri ifade edilmiştir (Coon, 1967: 122). Childe (1974: 74). paleolitik dönemde yapılan törenlerin av konulu törenler olarak, avcıya güven duygusu verme, dayanışma duygusunu ve avın başarısını artırma gibi yararları olduğunu ileri sürmüştür.

Avcı-toplayıcı bir yaşam tarzını sürdüren paleolitik insanın, avla bağıntılı olarak en azından orta paleolitikte ayinsel davranışlarda bulunduğu ileri sürülmekle birlikte, bunların, araştırmacıların türlü varsayımlarından ibaret olduğu söylenebilir. Paleolitik dönemin kültürü kuşkusuz çeşitli yansımalarla neolitik dönemin yaşamına kültürel bir miras bırakmıştır. Neolitik dönemde yerleşik yaşama geçiş gibi yaşamsal bir dönüşümün yaşanması, geçim tarzı gibi gündelik yaşamdaki değişiklikleri getirmiş ve beraberinde aşamalı olarak insanın doğaya karşı duruşunu farklılaştırmıştır. Kendini doğanın merkezine oturtmaya başlayan neolitik insan, zamanla doğayı denetim altına almaya çabalayan yeni bir insan olmuştur. Hiyerarşi ve işbölümü gibi kavramların bulunmadığı bu dönemde törenselleşmelerin, insanın doğayı denetim altına alma amacına ulaşmasında, doğaüstü güçlerin toplum yararına kullanılmasında, doğanın bolluğunu ve ürünün bereketini sağlamada araç olarak kullanıldığını belirtmek mümkündür.

İnsanlar, site-devletleri kurmaları ve hükümet otoritesini çevre köylere doğru genişletmeleriyle eşitlikçi cemaat ve sosyal ayrıcalık arasındaki ikircikli duruma yeni bir boyut kazandırmaya yönelmişlerdir. Tarımda saban, evcil hayvanlar ve sulamanın yer almasıyla başgösteren üretim artışı, kent nüfusundaki yoğunlaşma, yazının ve tekerleğin bulunması, başka topraklardan metal nesnelere ithal etme (ticaret), şehirlerde gündelik gereksinimler ve süslemeler için metal, deri, ağaç ve kumaştan eşyalar üreten sanatkarlar, mesleki uzmanlık alanları gibi toplumsal dönüşümler sonucu karmaşıklaşmış yeni toplumsal yapılar ortaya çıkmıştır. Bu toplumsal yapı, genelde tapınaklar çevresinde örgütlenmiştir. Tanrılara şükranın ifadesi olarak bu tapınaklar, tarımsal üretimin ve hayatın kontrolünü de üstlenir.

Tanrıları, tanrılardan ayırt edilmeleri güç olan kralları yüceltmeye adanan törensel etkinlikler ve efsane (mit) edebiyatı, hep tapınak odağında gerçekleşir. Böylesi bir kültürün ikinci önemli merkezi saraylar olmuştur. Saray, arazi gelirleri gibi tarımsal üretim düzenlemeleri üzerine kurulur. Giderek şehirleşen ve esas itibarıyla tarımcılara bağımlı olan bu toplumsal düzen, “tarıma-dayalı toplum” olarak nitelendirilebilir. Bu terim, köy, kasaba ve toprak temelli ortak yaşamdan ibaret tarımsallaşmış toplumun diğer ekonomik formlarını da kapsamaktadır.

Modern çağ-öncesi yaşam, kültürel gelenek, “tarım çağı” dahilinde biçimlenirken, site-devletler arasında başkentler kurulmaya başlar, daha sonra bölgesel krallıklar kurulur. Bu arada dinsel bağlılıklar, siyasal iktidara dayanarak varlığını daha etkin biçimde kabul ettirir. İktidardakiler ise, yönetim erkini kendi yararlarına dönüştürmede dinsel olanı ve bunun davranışsal gösterimi olan törenleri kullanırlar. Böylece, başlangıçta toplumun kozmos karşısındaki kişisel bilinç duygusunun anlatımlarını taşıyan tören sistemi, giderek yöneticilerin, yönetim kaynağının tanımlanması ve tanınması sürecinde göksel öneme vurgu yapan bir toplumsal meşruluk işlevi üstlenir.

İnsanların kullanışlı iletişim modellerinden biri olan ayinin (Rapaport, 1992: 249), farklı antropologlar tarafından yapılan tanımlarının ortak nitelikleri şunlardır:

- Standartlaştırılmış davranış biçimi
- Tekrarlayıcılık
- İhlale ve kendiliğindenliğe kapalılık
- Duygu yüklü sembollerin manipülasyonu
- Katılımcılardaki yüzyüzelik
- Odaklaşmış dikkat
- Yeniden canlandırma
- Saygı ve sadakate dayalı düzen
- Gösterimin kullanımı
- Gündelik olandan kopuş
- Kutsalla bağıntılılık.

